
Guidelines to Promote Credit Bank System in Basic Education Level with Workforce Section

Fuangerun Preededilok*

Ph.D. (Development Education), Associate Professor
Development Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University

Doungkamol Bangchud

Ph.D. (Development Education), Assistant Professor
Development Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University

Phathara Yuenyong

Ph.D. (Development Education), Lecturer
Program in Social Entrepreneur, Arsom Silp Institute of the Arts, Thailand

*Corresponding author: fuangerun.p@chula.ac.th

Received: May 21, 2023/ **Revised:** April 30, 2024/ **Accepted:** May 3, 2024

Abstract

Research Project title ‘Guidelines to Promote Credit Bank System in Basic Education Level with Workforce Section’ has three objectives 1) to study credit bank system in provinces as case study 2) to study factors that promote credit bank system and workforce sector in provinces as case study, and 3) to propose guidelines to promote credit bank system in basic education level with workforce sector. Scopes of the research are study credit bank system in basic education level. The methodology is qualitative research by using interview, documentary research and brainstorming. The research findings are 1) credit bank system in provinces as case study such as Sukhothai, Uthai Thani and Si Sa Ket have dual education system and Satun has transfer work experiences to credit 2) factors that promote credit bank system with workforce sector divided into internal factors within province include having responsible agencies, integrated work of various sectors, and systematic work mechanisms. External factors include central agencies at the ministerial level establishing systems and driving national-level work, adequate budget allocation, big data management systems, and promoting the credit bank system. Suggestions include using research results as pilot projects in provinces that are ready, with monitoring and continuous improvement. Additionally, ministerial level agencies should serve as data sources, coordinate, and support resources for leading provinces, leading to future scalability and expansion.

Keywords: Credit Bank System, Basic Education Level, Workforce Sector

บทความวิจัย

แนวทางการส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิต ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกับภาคการทำงาน

เฟื่องอรุณ ปรีดีดิลก*

ค.ต. (พัฒนศึกษา), รองศาสตราจารย์
สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดวงกมล บางขวด

ค.ต. (พัฒนศึกษา), ผู้ช่วยศาสตราจารย์
สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภัทร ยินยง

ค.ต. (พัฒนศึกษา), อาจารย์
สาขาวิชาผู้ประกอบการทางสังคม สถาบันอาศรมศิลป์
*ผู้ประสานงาน: fuangarun.p@chula.ac.th

วันรับบทความ: 21 พฤษภาคม 2566/ วันแก้ไขบทความ: 30 เมษายน 2567/ วันตอบรับบทความ: 3 พฤษภาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง "แนวทางการส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิตในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกับภาคการทำงาน" มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการธนาคารหน่วยกิตในจังหวัดที่เป็นกรณีศึกษา 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิตกับภาคการทำงานในจังหวัดกรณีศึกษา และ 3) นำเสนอแนวทางการส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิตกับภาคการทำงาน ขอบเขตการศึกษา คือ ศึกษากระบวนการธนาคารหน่วยกิตในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ การวิจัยเอกสาร และการประชุมระดมความคิด ผลการวิจัยพบว่า 1) ระบบธนาคารหน่วยกิตจังหวัดที่เป็นกรณีศึกษา คือ สุโขทัย อุทัยธานี และศรีสะเกษ ใช้ระบบทวิศึกษา ส่วนสตูลมีการนำประสบการณ์ทำงานมาเทียบโอนหน่วยกิต 2) ปัจจัยที่ส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิตกับภาคการทำงาน แบ่งเป็นปัจจัยในพื้นที่ ได้แก่ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ มีการบูรณาการทำงานของภาคส่วนต่าง ๆ มีกลไกการทำงานที่เป็นระบบ ปัจจัยนอกพื้นที่ ได้แก่ มีหน่วยงานกลางระดับกระทรวงระบบและขับเคลื่อนการทำงานในระดับประเทศ จัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ มีระบบการบริหารจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ และ 3) แนวทางการส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิต คือ มีนโยบายและแผนการทำงาน มีการสื่อสารการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และมีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะ คือ 1) นำผลการวิจัยไปใช้เป็นโครงการนำร่องกับจังหวัดที่มีความพร้อม โดยมีการติดตามผล และปรับปรุงการดำเนินงานเป็นระยะ 2) มีหน่วยงานระดับกระทรวงเป็นแหล่งข้อมูล ประสานงาน สนับสนุนทรัพยากรให้กับจังหวัดนำร่อง และนำไปสู่การขยายผลในระยะต่อไป

คำสำคัญ: ระบบธนาคารหน่วยกิต การศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคการทำงาน

บทนำ

ระบบธนาคารหน่วยกิต หรือ ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System: CBS) เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถนำผลการเรียนที่ได้จากการเรียน หรือ ผลการเรียนรู้ที่ได้จากการทำงาน การฝึกอบรมทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยที่สะสมไว้มากเทียบโอนเพื่อการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น เพิ่มวุฒิหรือเพิ่มประสบการณ์ในการทำงาน ผู้เรียนสามารถเข้ามาเรียนใหม่ได้ตลอดเวลา โดยไม่จำกัดอายุทำให้ลดข้อจำกัดของผู้เรียน โดยระบบธนาคารหน่วยกิต แบ่งออกเป็นระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับอุดมศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี และระดับอุดมศึกษา (Office of the Secretariat of the Council of Education, 2016; Office of the Secretariat of the Council of Education, 2017a) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545 ได้กำหนดเรื่องการเทียบโอนผลการเรียนในมาตรา 15 ว่า “การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพหรือจากประสบการณ์การทำงาน” (National Education Act 1999, 1999; National Education Act (No.2), B.E. 2545., 2002) รวมถึง ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2546 เรื่องการเทียบโอนผลการเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญา เพื่อเป็นแนวทางการเทียบโอนผลการเรียนของหน่วยงานสถานศึกษาต่าง ๆ และกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ เป็นกรอบแนวทางการเชื่อมโยงผลการเรียนรู้กับสมรรถนะในการปฏิบัติงานขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2556 โดยกำหนดกรอบคุณวุฒิ 9 ระดับ คือ ระดับ 1 มัธยมศึกษาตอนต้น ระดับ 2 มัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับ 3 ประกาศนียบัตร ระดับ 4 อนุปริญญา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระดับ 5 ปริญญาตรี ระดับ 6 ประกาศนียบัตรบัณฑิต ระดับ 7 ปริญญาโท ระดับ 8 ประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง และระดับ 9 ปริญญาเอก (Office of the Secretariat of the Council of Education, 2017a)

ระบบธนาคารหน่วยกิตเกิดขึ้นมานานแล้วใน

สหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2461 เพื่อให้ทหารผ่านศึกในสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้เพิ่มพูนความรู้เพื่อสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างพลเรือน (American Council on Education, 2015) ต่อมาก็ได้ขยายไปยังประเทศต่าง ๆ เช่น สาธารณรัฐเกาหลีใช้ระบบธนาคารหน่วยกิตเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนทั่วไปที่อยู่นอกระบบการศึกษา (UNESCO Institute of Lifelong Learning, 2014) ระบบนี้เพิ่มโอกาสให้ทุกคนทุกช่วงวัยเข้าถึงการศึกษาโดยสามารถฝึกฝนสมรรถนะได้จากการทำงาน การฝึกอบรม ฝึกอาชีพ การสัมมนา และการประชุมเชิงปฏิบัติการ เนื่องจากเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นเพราะกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคล ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจ ศักยภาพ และความพร้อม นอกจากนี้ภาคการศึกษาต้องเชื่อมต่อกับภาคแรงงานเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพ ระบบการสะสมหน่วยกิตจากการเรียนหรือหน่วยการเรียนรู้ผ่านรูปแบบการศึกษาทั้งสามรูปแบบและจากแหล่งต่าง ๆ ข้างต้นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ไปใช้ต่อยอดทางการศึกษาและการทำงานได้ จะช่วยลดข้อจำกัดของการศึกษาในระบบเดิม เช่น การกำหนดอายุเด็กที่ส่งผลให้เมื่อเด็กหลุดออกนอกระบบและมีอายุเกินเกณฑ์ไม่สามารถกลับเข้ามาสู่การศึกษาได้ ระบบธนาคารหน่วยกิตจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถกลับเข้ามาเรียนได้ตามศักยภาพของผู้เรียน รวมทั้งสามารถเรียนในสิ่งที่สามารถนำไปประกอบอาชีพ (Chitrotchanarak, 2022; Office of National Higher Education Science Research and Innovation Policy Council, 2022)

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ที่ว่าให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพหรือจากประสบการณ์การทำงาน’ ปรากฏว่าการดำเนินการเกี่ยวกับระบบธนาคารหน่วยกิตยังไม่ขยายวงกว้างในสถานศึกษาต่าง ๆ ในประเทศไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้มีความพยายามขับเคลื่อนระบบธนาคารหน่วยกิตมากขึ้น ดังเช่นการวิจัย เรื่อง ‘การพัฒนาคุณภาพ

และยกระดับการศึกษาของผู้เรียนโดยใช้ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีการทดลองใช้ระบบธนาคารหน่วยกิตในสถานศึกษาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก แบ่งพื้นที่ทดลองออกเป็น 2 อำเภอ คือ อำเภอเมืองตาก (เป็นอำเภอที่ไม่มีพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ) และอำเภอแม่สอด (เป็นอำเภอที่มีพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ) สถานศึกษาในเขตอำเภอเมืองตากที่เข้าร่วมทดลอง มีจำนวน 6 แห่ง ส่วนสถานศึกษาในเขตอำเภอแม่สอด มีจำนวน 5 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เรียนกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา การทดลองการสะสมหน่วยการเรียนรู้ครั้งนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่พลาดโอกาสหรือขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบ ได้มีโอกาสในการกลับเข้าสู่การศึกษาในระบบอีกครั้ง อีกทั้งยังช่วยลดระยะเวลาในการเรียนในรายวิชาที่เคยเรียนหรือศึกษาสำเร็จแล้วไม่ต้องเรียนซ้ำในรายวิชาดังกล่าว ทำให้ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาตามโครงสร้างหลักสูตรในระยะเวลาที่เร็วขึ้น 2) ผู้เรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้น การดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่อยู่นอกระบบการศึกษาและมีความต้องการเข้ามาศึกษาต่อในระบบสามารถเข้ามาศึกษาในระบบโดยผ่านการนำประสบการณ์ทำงานที่เคยปฏิบัติมาเทียบโอนความรู้เพื่อศึกษาต่อในระบบได้ 3) ผู้เรียนสามารถศึกษาต่อและเก็บสะสมหน่วยการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการทำงานเพื่อการสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว เป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาที่กว้างมากขึ้นให้กับผู้เรียนที่มีข้อจำกัดในเรื่องความพร้อมทางเศรษฐกิจและครอบครัว ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Lifelong Learning) สามารถนำความรู้และประสบการณ์การทำงานในภาคปฏิบัติมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสะสมหน่วยการเรียนรู้ในภาคทฤษฎี และ 4) เสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สร้างความร่วมมือและเครือข่ายทางการศึกษาโดยการนำหน่วยการเรียนรู้ที่สะสมในระบบสะสมการเรียนรู้ (Credit Bank System) มาใช้เทียบโอนการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และอาชีวศึกษาได้อย่างเสมอภาค (Office of the Education Council, 2016)

อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นการขับเคลื่อนระบบธนาคารหน่วยกิตในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานก็ยังไม่สามารถขยายวงไปมากกว่านี้ ดังนั้น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการขับเคลื่อน

นโยบายการศึกษาของประเทศ จึงให้ดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง "แนวทางการส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิตในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกับภาคการทำงาน" เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนระบบธนาคารหน่วยกิตในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยพยายามเชื่อมโยงกับภาคการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระบบการเทียบโอนและระบบธนาคารหน่วยกิตในจังหวัดที่เป็นกรณีศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิตกับภาคการทำงานในจังหวัดกรณีศึกษา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิตกับภาคการทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ 1) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับระบบธนาคารหน่วยกิตและประเด็นที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลในจังหวัดที่เป็นกรณีศึกษา 2) การวิจัยเอกสาร เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดที่เป็นกรณีศึกษา 3) การประชุมระดมความคิดเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในจังหวัดที่เป็นกรณีศึกษา เก็บข้อมูลระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2563 มีเกณฑ์ในการเลือก คือ เป็นพื้นที่ที่มีร่องรอยการนำร่องระบบธนาคารหน่วยกิต เป็นพื้นที่ที่มีโอกาสใช้ระบบธนาคารหน่วยกิต อาทิ มีอาณาเขตติดชายแดน มีนักเรียนออกกลางคันจำนวนมาก มีนักเรียนนอกระบบการศึกษาจำนวนมาก มีความหลากหลายทางเชื้อชาติของประชากร หรือมีการคมนาคมลำบาก จากเกณฑ์ดังกล่าวได้จังหวัดที่เป็นกรณีศึกษาแต่ละภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ-จังหวัดสุโขทัย ภาคกลาง-จังหวัดอุทัยธานี ภาคตะวันออก-จังหวัดศรีสะเกษ และภาคใต้-จังหวัดสตูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผู้ให้ข้อมูล

ในการสัมภาษณ์มีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 ท่าน และในการประชุมระดมความคิดเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นผู้แทนจากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/เอกชน/อาชีวศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง

ของนักเรียนที่เป็นผู้ให้ข้อมูล ผู้แทนจากสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ นักศึกษา ผู้ปกครอง ผู้แทนจากสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัด ผู้แทนอุตสาหกรรมจังหวัด ผู้แทนหอการค้าจังหวัด ผู้แทนสถานประกอบการ และผู้แทนพัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัด รวม 87 คน

เครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วยประเด็นคำถาม คือ ความหมายของระบบธนาคารหน่วยกิต ลักษณะของธนาคารหน่วยกิตในประเทศไทยและต่างประเทศ ประโยชน์ของธนาคารหน่วยกิต และความเป็นไปได้ในการใช้ระบบธนาคารหน่วยกิตในประเทศไทย

แบบบันทึกข้อมูลสำหรับการวิจัยเอกสารจังหวัดที่เป็นกรณีศึกษา แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย ประเด็น บริบททั่วไปของจังหวัด ลักษณะของภาคการทำงาน ในจังหวัด ลักษณะของภาคการศึกษาในจังหวัด และ ร่องรอยระบบธนาคารหน่วยกิตในจังหวัด และความเป็นไปได้ในการดำเนินการของระบบธนาคารหน่วยกิต ส่วนที่ 2 ประกอบด้วยประเด็น ปัจจัยในพื้นที่ ได้แก่ นโยบาย พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัจจัยนอกพื้นที่ ได้แก่ นโยบาย ยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม

แนวทางการประชุมระดมความคิด ประกอบด้วย ประเด็น ความหมายและประโยชน์ของระบบธนาคารหน่วยกิต สถานการณ์ของระบบธนาคารหน่วยกิตในจังหวัด รูปแบบหรือลักษณะของระบบธนาคารหน่วยกิตที่เชื่อมโยงกับภาคการทำงาน/สถานประกอบการ/อุตสาหกรรม ในจังหวัด หน่วยงานในจังหวัดที่สามารถมีส่วนช่วยส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิต หน่วยงานที่รับผิดชอบและดูแลในเรื่องคุณภาพและมาตรฐานในการเทียบโอนหน่วยกิตที่สะสมไว้ และนโยบายระบบธนาคารหน่วยกิตที่เหมาะสมกับประเทศไทย

ผลการวิจัย

1. ระบบธนาคารหน่วยกิตในจังหวัดที่เป็นกรณีศึกษา

1.1 สุโขทัย

1.1.1 บริบท แบ่งเป็น 1) ภาคการศึกษา มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 324 โรง โดยอยู่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา 27 โรง มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ

ส่งเสริมการศึกษาเอกชน 12 โรง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 33 โรง มีสถาบันอุดมศึกษา 10 แห่ง และสถาบันอาชีวศึกษา 5 แห่ง 2) ภาคการทำงาน มีผู้ปฏิบัติงานทำทั้งหมด 332,307 คน ทำงานในภาคเกษตรกรรม 163,048 คน ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม จำนวน 169,259 คน แบ่งเป็น ชายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซม ยานยนต์ อุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรมโรงแรม และอาหาร อุตสาหกรรมก่อสร้างการบริหารราชการ และป้องกันประเทศ

1.1.2 รูปแบบระบบธนาคารหน่วยกิต

มีระบบทวิศึกษาระหว่างสถาบันอาชีวศึกษาและโรงเรียนในพื้นที่ เช่น โรงเรียนสายสามัญได้ร่วมจัดการศึกษาร่วมกับวิทยาลัยสารพัดช่าง วิทยาลัยอาชีวศึกษา เปิดหลักสูตร บัญชี ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า และคหกรรม โดยเมื่อนักเรียนจบการศึกษาตามระบบทวิศึกษา จะได้รับวุฒิการศึกษา ทั้งในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และวุฒิการศึกษาระดับ ปวช. ควบคู่กัน การจัดการเรียนการสอนในส่วนของวิชาแกนที่เป็นวิชาเกี่ยวกับการเรียนในสายอาชีพจะมีการจัดการเรียนการสอนอยู่ที่สถาบันอาชีวศึกษาในวันเสาร์ อาทิตย์ ส่วนวิชาพื้นฐานโรงเรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนในวันปกติ

1.1.3 กลไกระบบธนาคารหน่วยกิต

มีการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียน วิทยาลัยอาชีวศึกษา และผู้ประกอบการในพื้นที่ มีการเทียบโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันอาชีวศึกษากับโรงเรียน

1.2 อุทัยธานี

1.2.1 บริบท แบ่งเป็น 1) ภาคการศึกษา

มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 208 โรง โดยอยู่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา 21 โรง มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน 12 โรง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 โรง มีสถาบันอุดมศึกษา 3 แห่ง และสถาบันอาชีวศึกษา 3 แห่ง 2) ภาคการทำงาน มีผู้ปฏิบัติงานทำทั้งหมด 149,080 คน ทำงานในภาคเกษตรกรรม 77,038 คน ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม จำนวน 72,042 คน แบ่งเป็น ชายส่ง การขายปลีก การผลิต การบริหารราชการ และป้องกันประเทศ และกิจกรรมโรงแรม ร้านอาหาร

1.2.2 รูปแบบระบบธนาคารหน่วยกิต

มีความร่วมมือกันระหว่างสถาบันการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษา และผู้ประกอบการ

โดยการนำระบบทวิศึกษามาใช้เพื่อเพิ่มการผลิตผู้เรียนในระดับปฏิบัติการวิชาชีพ นอกจากนี้ ส่วนของการศึกษานอกระบบยังมีการเทียบโอนจากประสบการณ์ในการประกอบอาชีพอีกด้วย อย่างไรก็ตามการศึกษาในระบบนี้ยังจำกัดอยู่ในสถานศึกษาและผู้ประกอบการที่มีการบันทึกข้อตกลงร่วมกันเท่านั้น จากการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่สามารถเทียบโอนได้ยังมีจำกัดและยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนเท่าที่ควร ในส่วนของการศึกษานอกระบบจะมีการเทียบโอนให้แก่แก่นักเรียนที่ออกกลางคันและผู้ที่ไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพแต่ไม่มีวุฒิการศึกษา การเทียบโอนให้แก่แก่นักเรียนที่ยังเรียนไม่จบ เช่น นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่ยังไม่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สามารถมาเรียนต่อได้

1.2.3 กลไกระบบธนาคารหน่วยกิต

มีการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างสถาบันอาชีวศึกษาและผู้ประกอบการทั้งในพื้นที่จังหวัดและนอกพื้นที่จังหวัด

1.3 ศรีสะเกษ

1.3.1 บริบท แบ่งเป็น 1) ภาคการศึกษา เป็นจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox) มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 923 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน 29 โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 51 โรงเรียน มีสถาบันอุดมศึกษา 9 แห่ง และสถาบันอาชีวศึกษา 6 แห่ง 2) ภาคการทำงาน มีผู้มีงานทำทั้งหมด 546,534 คน ทำงานในภาคเกษตรกรรม 399,672 คน ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม 146,861 คน แบ่งเป็น การขายส่ง ขายปลีก การบริหารราชการและป้องกันประเทศ การก่อสร้าง การผลิต กิจกรรมที่พัก โรงแรมและอาหาร

1.3.2 รูปแบบระบบธนาคารหน่วยกิต

มีระบบทวิศึกษาซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนระหว่างสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกับสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับ ปวช. เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาด้านวิชาชีพให้แก่ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามความถนัด ความสนใจ เป็นทางเลือกของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความประสงค์จะเรียนควบคู่กันไปทั้งประเภทสามัญศึกษาและประเภทอาชีวศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาผู้เรียนจะได้รับวุฒิการศึกษาทั้งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและหลักสูตร ปวช. เช่น วิทยาลัยเกษตรและ

เทคโนโลยีศรีสะเกษ วิทยาลัยการอาชีพศรีสะเกษ จัดการเรียนการสอนแบบทวิศึกษาร่วมกับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 รวมถึงมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้จัดระบบ pre-degree ซึ่งเป็นระบบการเรียนกระบวนวิชาเก็บหน่วยกิตที่ได้สะสมไว้สำหรับเทียบโอนเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนจบปริญญาตรีได้เร็วยิ่งขึ้น

1.3.3 กลไกระบบธนาคารหน่วยกิต

มีการอาชีวศึกษาระบบทวิภาค (Dual Vocational Training: DVT) และมีการทำบันทึกข้อตกลง ระหว่างวิทยาลัยอาชีวศึกษา 9 แห่งในจังหวัดกับสถานประกอบการ เอกชน รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานภาครัฐ 84 แห่ง เพื่อผลิตและพัฒนาคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและภาคอุตสาหกรรมในจังหวัด

1.4 สตูล

1.4.1 บริบท แบ่งเป็น 1) ภาคการศึกษา

เป็นจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox) มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 171 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน 21 โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 6 โรงเรียน และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 2 โรงเรียน มีสถาบันอุดมศึกษา 5 แห่ง และสถาบันอาชีวศึกษา 4 แห่ง 2) ภาคการทำงาน มีผู้ที่มีงานทำทั้งหมด 149,292 คน ทำงานในภาคเกษตรกรรม 70,715 คน ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม 78,877 คน แบ่งเป็นการผลิต การขนส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ รถจักรยานยนต์ ของใช้ส่วนตัวและของใช้ในครัวเรือน

1.4.2 รูปแบบระบบธนาคารหน่วยกิต

มีการรับเด็กที่ยังไม่จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือ 6 มาลงทะเบียนเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยส่วนมากเป็นเด็กที่หลุดจากระบบการศึกษา อาจจะเรียนมัธยมมาได้เพียง 1 ปี แล้วลาออก สามารถนำหน่วยกิตที่เคยเรียนมาจากที่อื่นเทียบได้ การรับเข้าเรียนเป็นการพิจารณาของโรงเรียน โดยก่อนเข้าเรียนก็จะมีการสอบสัมภาษณ์ว่าทำงานอะไร เพื่อนำประสบการณ์ทำงานมาเทียบเป็นหน่วยกิตบางรายวิชาได้ เช่น นักเรียนทำเกษตร หรือ เป็นแม่ค้าในตลาดมาก่อน โรงเรียนจะเทียบเป็นรายวิชาการงานอาชีพให้ หรือเป็นรายวิชาเพิ่มเติมอื่นโดยเทียบจากอาชีพที่นักเรียนทำอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามระบบดังกล่าวนี้ได้ยกเลิกไป 3 ปีแล้ว

ส่วนการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีการเทียบทักษะความสามารถโดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดซึ่งเป็นการเทียบรายวิชา จากความรู้ความคิดของผู้ที่ไม่จบการศึกษาชั้นพื้นฐาน โดยผู้ที่มาเทียบต้องอายุมากกว่า 20 ปี ประกอบอาชีพอย่างน้อย 1 ปี เช่น จบประถมศึกษาจะมาเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาที่กลางทะเลเบียนและเทียบได้ ส่วนมากจะเป็นนักธุรกิจที่มีความพร้อมทางการเงินมากก็จะมาเรียนให้ผ่าน 6 มาตรฐาน ส่วนการทำงานก็จะมีกรรมการไปประเมินว่าผู้เรียนมีอาชีพของตนเอง เช่นเป็นเกษตรกรสามารถปลูกทุเรียนได้ดีแต่ไม่จบมัธยมปีที่ 3 ก็จะมาลงทะเบียนเรียน 6 วิชาเป็นการสอบข้อเขียน และมีแฟ้มงานที่แสดงถึงสิ่งที่ได้ทำมา จากนั้นกรรมการจะไปดูที่สวนทุเรียน โดยผู้เรียนจะต้องอธิบายเพื่อแสดงว่ามีองค์ความรู้ในการทำงานนั้น ๆ จึง

1.4.3 กลไกระบบธนาคารหน่วยกิต

การเปิดหลักสูตรร่วมระหว่างสถาบันอาชีวศึกษากับสถานประกอบการ นอกจากนี้ ผู้ที่สำเร็จการศึกษา การศึกษาชั้นพื้นฐานนอกระบบโรงเรียนสามารถนำประสบการณ์เทียบโอนหน่วยกิตได้ แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันได้ยกเลิกการเทียบโอนนี้ไปแล้ว

2. ปัจจัยที่ส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิตกับภาคการทำงาน

ปัจจัยที่ส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิตกับภาคการทำงาน คือ สิ่งที่ส่งเสริมให้ขั้นตอนการดำเนินการภายใต้ระบบธนาคารหน่วยกิตเอื้อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ ได้รับการยอมรับจากภาคการทำงานและสอดคล้องกับความต้องการของภาคการทำงาน แบ่งเป็น ปัจจัยในพื้นที่และปัจจัยนอกพื้นที่ ดังนี้

2.1 สุโขทัย

2.1.1 ปัจจัยในพื้นที่ 1) การบูรณาการการทำงานของหน่วยงาน องค์กร ทั้งภาคการศึกษา หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะของแรงงาน และผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่ ต้องมีการร่วมกันทำงานตามทักษะความเชี่ยวชาญและองค์ความรู้ของแต่ละส่วน โดยมีการกำหนดเป้าหมาย บทบาทการทำงานที่ชัดเจนในแต่ละระบบของธนาคารหน่วยกิต 2) การมีเจ้าภาพหลักในการรับผิดชอบการดำเนินงานและขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่ของธนาคารหน่วยกิต โดยเฉพาะองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ที่มีประสบการณ์

กระบวนการเทียบโอน และการจัดการหลักสูตร เช่น ศึกษาธิการจังหวัด ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่น่าจะมีบทบาทในการเป็นเจ้าภาพในการทำงานในพื้นที่ โดยการประสานการตั้งคณะกรรมการดำเนินการโดยขอความร่วมมือจากภาคส่วนอื่นในจังหวัด 3) กลไกกลางในพื้นที่ เพื่อดำเนินการเก็บสะสมหน่วยกิต การประเมินและวัดผลเพื่อเทียบโอนหน่วยกิต โดยเป็นกลไกที่มีการจัดตั้งขึ้นในรูปคณะทำงานที่ทำหน้าที่ออกแบบการสะสมหน่วยกิต การประเมินและวัดผล และการออกแบบกระบวนการเทียบโอนได้

2.1.2 ปัจจัยนอกพื้นที่ 1) การมีหน่วยงาน

กลางในระดับกระทรวงที่เป็นผู้วางรูปแบบระบบธนาคารหน่วยกิต รวมไปถึงการกำหนดมาตรฐานการเทียบโอน ที่ได้รับความร่วมมือจากผู้ประกอบการขนาดใหญ่ องค์กรที่เป็นที่ยอมรับในแต่ละสาขาอาชีพ หรือสภาวิชาชีพ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานต้องมีรูปแบบที่ชัดเจน มีการกระจายอำนาจให้แก่หน่วยงานในพื้นที่ การกำหนดมาตรฐานเชิงพื้นที่ควรที่จะสามารถทำได้แต่ต้องมีความสอดคล้องกับมาตรฐานหลัก 2) การบริหารจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ การใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มในการเก็บข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ที่มีประสิทธิภาพ มีการออกแบบที่เป็นมิตรและสร้างประสบการณ์ที่ดีกับผู้ใช้ สามารถจัดเก็บและค้นหาข้อมูลได้รวดเร็ว ทั้งแก่ตัวผู้สะสมหน่วยกิตเอง และผู้ประกอบการที่ต้องการดูข้อมูลแรงงาน มีการจัดทำแอปพลิเคชันเพื่อใช้เป็นทางเลือกในการใช้งาน จากอุปกรณ์พกพา ในขณะที่เดียวกันก็ควรจะมีศูนย์ให้บริการเกี่ยวกับธนาคารหน่วยกิตกระจายอยู่ตามที่ต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีอุปสรรคในการใช้งานดิจิทัลเทคโนโลยี 3) การประชาสัมพันธ์ และการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้มีความเข้าใจในระบบธนาคารหน่วยกิต ประโยชน์ที่จะได้รับซึ่งส่งผลต่อความก้าวหน้าในอาชีพการงาน และการจัดสรรแรงงาน ในขณะเดียวกัน การอบรมเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องจากส่วนกลางจะก่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในการใช้งาน และสามารถส่งต่อองค์ความรู้ให้แก่พื้นที่ได้

2.2 อุทัยธานี

2.2.1 ปัจจัยในพื้นที่ 1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา ผู้ประกอบการ รวมถึงผู้ปกครองและนักเรียน

เพื่อกำหนดมาตรฐานสมรรถนะของแรงงานที่ต้องการ และจัดการศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนให้ตรงความต้องการ 2) มีหน่วยงานกลางที่ได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากทุกฝ่ายเป็นผู้ดำเนินงาน เป็นหน่วยงานระดับจังหวัด เช่น ศึกษานิเทศก์ หรือเป็นคณะทำงานที่แต่งตั้งจากคณะกรรมการจากสถานศึกษา หรืออาจจะเป็นองค์กรอิสระร่วมมือกับภาครัฐ ผู้ประกอบการ สภาวิชาชีพ เป็นต้น

2.2.2 ปัจจัยนอกพื้นที่ 1) มีหน่วยงานกลางในระดับกระทรวงที่เป็นผู้วางรูปแบบระบบธนาคารหน่วยกิต รวมถึงการกำหนดมาตรฐานการเทียบโอนที่ได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องเป็นที่ยอมรับในสังคม การกำหนดมาตรฐานเชิงพื้นที่ควรที่จะสามารถทำได้แต่ต้องมีความสอดคล้องกับมาตรฐานหลัก 2) การบริหารจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ที่มีประสิทธิภาพ มีการออกแบบที่เป็นมิตรและสร้างประสบการณ์ที่ดีกับผู้ใช้ สามารถจัดเก็บและค้นหาข้อมูลได้รวดเร็ว ทั้งแกตัวผู้สะสมหน่วยกิตและผู้ประกอบการ 3) การประชาสัมพันธ์และการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้มีความเข้าใจในระบบธนาคารหน่วยกิต และเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

2.3 ศรีสะเกษ

2.3.1 ปัจจัยในพื้นที่ 1) ปัจจัยด้านความร่วมมือของหน่วยงานด้านการศึกษา ผู้ประกอบการในพื้นที่และหน่วยงานอื่น ๆ เช่น สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด หอการค้าจังหวัด ในการร่วมวางแผนการจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ตรงกับความต้องการในพื้นที่

2.3.2 ปัจจัยนอกพื้นที่ 1) ปัจจัยด้านการส่งเสริมด้านงบประมาณทั้งทางการเงิน อุปกรณ์และ

สถานที่ในการฝึกทักษะและประสบการณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) ปัจจัยด้านเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนรู้ที่ต้องตรงกับความต้องการของแรงงานในยุคสมัยใหม่ ทันสมัยและตรงกับความต้องการของพื้นที่ทั้งในสถานประกอบการและหน่วยงานฝึกต่าง ๆ 3) ปัจจัยด้านเอกลักษณ์หรือเป้าหมายการพัฒนาของจังหวัด ซึ่งมีสำคัญในการกำหนดภาพรวมการผลิตแรงงานของพื้นที่และคุณลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์ที่โดดเด่นของแต่ละจังหวัด 4) ปัจจัยด้านฐานข้อมูลเกี่ยวกับการเทียบโอนและสะสมหน่วยกิตของบุคคลที่ควรเป็นฐานข้อมูลออนไลน์ที่ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้าดูและตรวจสอบได้

2.4 สตูล

2.4.1 ปัจจัยในพื้นที่ การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่าง ๆ ในจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาทุกระดับ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด แรงงานจังหวัด ให้ทำงานร่วมกันตั้งแต่ในการวางแผน การดำเนินงานและการประเมินผล

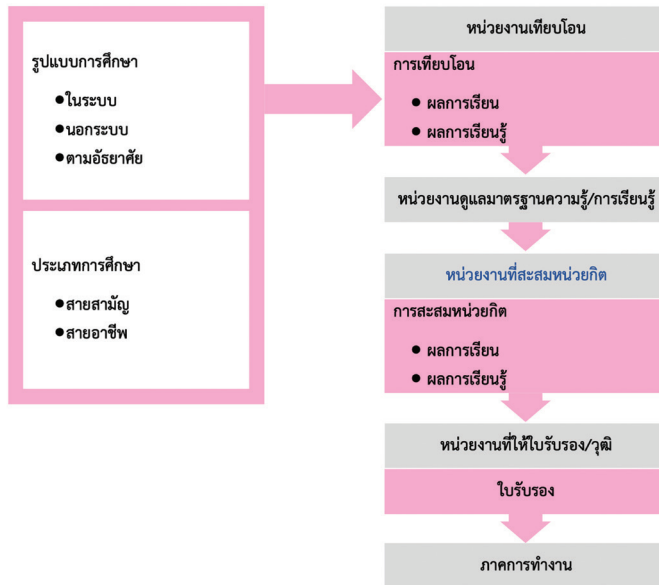
2.4.2 ปัจจัยนอกพื้นที่ 1) ระบบข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัยผ่านระบบออนไลน์ เพื่อให้สามารถประชาสัมพันธ์ข้อมูลไปยังทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ 2) ควรมีส่วนงานที่ทำงานอย่างต่อเนื่องในการเก็บข้อมูลผู้เรียนไว้ทุกระดับ ทั้งนี้เพื่อให้ทั้งผู้เรียน และสถานประกอบการได้รู้ถึงสถานภาพของการผลิตแรงงานของจังหวัด และผู้เรียนได้ทราบถึงความต้องการของจังหวัด รวมถึงอาจคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตด้วย

3. แนวทางส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิตกับภาคการทำงาน

จากการศึกษาวิจัย พบว่าองค์ประกอบของระบบธนาคารหน่วยกิตระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังแสดงในภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1

องค์ประกอบของระบบธนาคารหน่วยกิตระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับแนวทางส่งเสริมระบบธนาคารหน่วยกิตในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกับภาคการทำงานเป็นดังนี้

3.1 มีนโยบายขับเคลื่อนระบบธนาคารหน่วยกิตระดับจังหวัดอย่างชัดเจน

แนวปฏิบัติ 1) มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในจังหวัด 2) มีการกำหนดขั้นตอนการทำระบบธนาคารหน่วยกิตของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในจังหวัด 3) มีการบูรณาการการทำงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบธนาคารหน่วยกิต โดยมีการกำหนดบทบาทของแต่ละภาคส่วนในจังหวัดอย่างชัดเจน โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดและสอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 4) เป็นการบูรณาการการทำงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในจังหวัด

ผู้รับผิดชอบ 1) สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด เป็นเจ้าภาพหลัก ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด สถาบันอาชีวศึกษา และสถาบันอุดมศึกษา 2) ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน หอการค้าจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด และตัวแทนผู้ประกอบการในพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด อำเภอ และเทศบาล

และตัวแทนผู้ประกอบการ 3) คณะกรรมการธนาคารเครดิตระดับจังหวัด ตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ ในจังหวัด เช่น ผู้ปกครอง

3.2 มีการสื่อสารการดำเนินการระบบธนาคารหน่วยกิตระดับจังหวัดอย่างชัดเจน

แนวปฏิบัติ มีแพลตฟอร์มที่มีข้อมูลครบถ้วนสำหรับผู้ดำเนินงานเกี่ยวกับระบบธนาคารหน่วยกิตได้ใช้เป็นฐาน ข้อมูลในการทำงานร่วมกัน

ผู้รับผิดชอบ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด เป็นเจ้าภาพหลัก ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด สถาบันอาชีวศึกษา และสถาบันอุดมศึกษา

3.3 มีระบบธนาคารหน่วยกิตที่มีประสิทธิภาพ

แนวปฏิบัติ 1) มีระบบการเข้าถึงข้อมูล เช่น การใช้รหัสประชาชนเพื่อสะสมหน่วยกิต 2) ใช้ระบบออนไลน์ 3) มีระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน 4) มีผู้รับผิดชอบโดยตรง 5) มีระบบเทียบโอนที่ชัดเจนระดับจังหวัดและระดับประเทศ 6) มีระบบสะสมหน่วยกิตชัดเจนระดับจังหวัดและระดับประเทศ 7) มีระบบควบคุมมาตรฐาน

ซึ่งอาจมีหลายรูปแบบ เช่น ควบคุมโดยหน่วยงานส่วนกลาง 8) ควบคุมโดยหน่วยงานตัวแทนที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานกลาง 9) มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ 10) มีการปรับปรุงระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อระบบธนาคารหน่วยกิต 11) มีการประเมิน ติดตาม ปรับปรุง พัฒนา 12) มีระบบประเมินความสอดคล้องกับตลาดแรงงาน ในจังหวัดและประเทศ

ผู้รับผิดชอบ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด เป็นเจ้าภาพหลัก ร่วมทำงานกับสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด สถาบันอาชีวศึกษา และสถาบันอุดมศึกษา

3.4 มีโครงการนำร่องโรงเรียนระบบธนาคาร หน่วยกิต

แนวปฏิบัติ 1) คัดเลือกโรงเรียนเพื่อทดลอง ใช้ระบบ 2) คัดเลือกสถานประกอบการเพื่อร่วมทดลอง ระบบกับโรงเรียน

ผู้รับผิดชอบ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานเป็นเจ้าภาพหลัก

3.5 พัฒนาการเรียนการสอน

แนวปฏิบัติ 1) เพิ่มการเรียนออนไลน์ 2) สถานศึกษาร่วมมือกับภาคการทำงานจัดวิชาที่ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของจังหวัดและประเทศ 3) มีหลักสูตรหลากหลาย หลายรูปแบบ อาทิ หลักสูตรปริญญาบัตร (Degree) และ หลักสูตรประกาศนียบัตร (Non-degree) 4) มีเครื่องมือวัดที่ได้มาตรฐานทั้งทาง วิชาการ วุฒิภาวะ

ผู้รับผิดชอบ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด เป็นเจ้าภาพหลัก ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยจังหวัด สถาบันอาชีวศึกษา และสถาบัน อุดมศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นน่าสนใจที่นำสามารถนำมาอภิปรายผล เป็นดังนี้

1. **กฎหมาย** พบว่าประเทศไทยมีกฎหมายที่ สนับสนุนระบบธนาคารหน่วยกิตอยู่แล้ว อาทิ พระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545 มาตรา 15 ที่ระบุไว้ให้มีการเทียบโอน ผล การเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษา เดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพหรือจากประสบการณ์ การทำงาน” (National Education Act B.E. 2542 (1999) And Amendments (Second National Education Act B.E. 2545 (2002); Ministry of Education, 2002) รวมถึง ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2546 เรื่องการเทียบโอน ผลการเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับ อุดมศึกษาว่าว่าปริญญญา แต่ยงขาดการนำไปปฏิบัติให้เกิดผล

2. **การขับเคลื่อน** ประเทศไทยเคยมีโครงการ นำร่องโดยเป็นการวิจัยทดลองใช้ระบบธนาคารหน่วยกิต ในสถานศึกษาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก แบ่งพื้นที่ทดลองออกเป็น 2 อำเภอ คือ อำเภอเมืองตาก (เป็นอำเภอที่ไม่มีพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ) และอำเภอ แม่สอด (เป็นอำเภอที่มีพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ) สถานศึกษา ในเขตอำเภอเมืองตากที่เข้าร่วมทดลอง มีจำนวน 6 แห่ง ส่วนสถานศึกษาในเขตอำเภอแม่สอด มีจำนวน 5 แห่ง ผลการทดลองใช้ระบบพบว่า สามารถแก้ปัญหาการเข้าถึง การศึกษาของผู้ด้อยโอกาส ผู้ที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ และครอบครัว สามารถย่นระยะเวลาเรียนของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเรียนในสิ่งที่สนใจ ถนัด และเชื่อมต่อกับ งานที่ทำอยู่แล้วหรืองานที่จะทำในอนาคต อย่างไรก็ตาม ขาดความต่อเนื่องในการนำผลการวิจัยไปขยายผลใช้จริง ในพื้นที่อื่น ๆ

3. **กลไกของธนาคารหน่วยกิต** จากผลวิจัยพบว่า มีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่ เช่น การทำบันทึกข้อตกลงระหว่างโรงเรียนกับวิทยาลัย อาชีวศึกษา สถาบันอุดมศึกษา ผู้ประกอบการ การเปิด หลักสูตรร่วม ทั้งนี้ระบบธนาคารหน่วยกิตจะต้องสอดคล้อง กับภาคการทำงานในพื้นที่ว่าผู้เรียนจะเข้าสู่ภาคการทำงาน แบบใด เช่น ภาคเกษตรกรรม ภาคนอกเกษตรกรรม ขายส่ง ขายปลีก การผลิต การบริหารราชการและ ป้องกันประเทศ กิจกรรมโรงแรม และร้านอาหาร เป็นต้น โดยหลายสาขาวิชาจะต้องร่วมมือกับสภาวิชาชีพเพื่อให้ ผู้เรียนเรียนจบมาแล้วมีมาตรฐานทักษะฝีมือ

4. **การจัดการเรียนการสอน** จากการวิจัยพบว่า

สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและลักษณะผู้เรียน คือ ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่าอาจจัดการเรียนแบบผสมผสาน การเรียนทฤษฎีสามารถเรียนออนไลน์หรือจากวิดีโอ หรือสื่อต่าง ๆ ส่วนการเรียนปฏิบัติอาจเรียนที่สถานศึกษา ร่วมกับการเรียนในสถานประกอบการ ซึ่งสถานประกอบการ เห็นว่าจะช่วยให้สามารถผลิตคนได้ตรงกับความต้องการ ของสถานประกอบการ รวมทั้งเป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จากการวิจัยและ จากการศึกษางานวิจัยอื่น ๆ พบว่าพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่เรียนรู้ ทดลอง นำร่องระบบ กลไก นวัตกรรม การบริหารจัดการ นวัตกรรมการเรียนการสอน และ นวัตกรรมเชิงนโยบาย (Education Sandbox, 2019) สามารถเป็นพื้นที่ที่สามารถนำระบบธนาคารหน่วยกิต ไปใช้เนื่องจากมีกฎหมาย กลไก ที่เอื้อให้ทำสิ่งใหม่ ๆ อย่างไรก็ตามจะต้องมีหน่วยงานกลางที่ศูนย์ เช่น กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยประสานงานนำนโยบาย มาสู่การปฏิบัติ ให้การสนับสนุน และให้คำปรึกษา

6. การขยายผลไปสู่การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ในหลายประเทศใช้ระบบธนาคารหน่วยกิตขับเคลื่อน การศึกษาทุกระดับหรือเรียกว่าเป็นการศึกษาตลอดชีวิต เช่น ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีจัดตั้งสถาบันการเรียนรู้ ตลอดชีวิตแห่งชาติ (National Institute for Lifelong Education: NILE) ทำหน้าที่จัดระบบการเทียบโอน รับรองผลการเรียนรู้ กำกับดูแล และมีอำนาจในการ กำหนดนโยบายการศึกษาตลอดชีวิต ส่วนประเทศญี่ปุ่น นักเรียนหรือบุคคลทั่วไปที่ต้องการสอบเทียบ ต้องมี คุณสมบัติตามเกณฑ์ของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และโครงสร้างระบบการสอบเทียบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากนี้ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีระบบเครดิต เป็นฐาน (Credit-based System) เปิดโอกาสให้นักเรียน สามารถสะสมผลการเรียนในหลักสูตรบูรณาการโดย ไม่กำหนดปีสิ้นสุดการศึกษา (Office of the National Council, 2020) ดังนั้น ระบบธนาคารหน่วยกิตของ ประเทศสามารถออกแบบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1) เป็นแนวทางในการวางแผนทั้งระบบ ตั้งแต่รูปแบบของระบบธนาคารหน่วยกิต หน่วยงาน ที่รับผิดชอบระดับประเทศ ระดับจังหวัด ระดับสถาบัน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาวิชาชีพ สถานประกอบการ เป็นต้น รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงาน

1.2) เป็นแนวทางในการจัดหน่วยงานระดับ กระทรวงเพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูล ประสานงาน สนับสนุนทรัพยากรให้กับจังหวัดนำร่อง

1.3) เป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ พัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ หรือแอปพลิเคชัน แบบครบวงจรให้กับผู้ให้บริการ อาชีวศึกษา สถาบันการศึกษา องค์กรวิชาชีพ และผู้รับ บริการ อาชีพ นักเรียน ผู้ปกครอง ตั้งแต่การลงทะเบียน การเทียบโอน การสะสมหน่วยกิต การออกใบรับรอง การควบคุมมาตรฐาน

1.4) นำผลการวิจัยไปใช้เป็นโครงการนำร่อง กับจังหวัดที่มีความพร้อม โดยมีการติดตามผล และ ปรับปรุงการดำเนินงานเป็นระยะ โดยอาจเริ่มที่จังหวัด พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox)

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการสถานศึกษา ที่ได้มีการทดลองใช้ระบบธนาคารหน่วยกิต ทั้งระดับ ชั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ซึ่งมีอยู่หลายแห่ง แล้วในประเทศไทย เพื่อค้นหาข้อดี ข้อด้อย และแนวทาง ในการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

2.2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบสถานศึกษา ที่ใช้ระบบธนาคารหน่วยกิตในระดับจังหวัดและภูมิภาค กับโรงเรียนที่ไม่ได้ระบบนี้

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา ปี พ.ศ.2563

References

- American Council on Education. (2015). *Credit for prior learning-charting institutional practice for sustainability*. <https://www.acenet.edu/Documents/Credit-for-Prior-Learning-Charting-Institutional-Practice-for-Sustainability.pdf>
- Chitrotchanarak, R. (2022). *Future generations must be 2.2 times more skilled than us. support using a credit bank to develop the workforce*. <https://www.eef.or.th/news-200422/>
- Education Sandbox. (2019). *Know sanbox*. <https://www.edusandbox.com/video-educationalinnovation/>
- Ministry of Education. (2002). *National education act b.e. 2542 (1999) And amendments (second national education act b.e. 2545 (2002)*. <http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/law%20edu%202545.pdf>
- National Education Act B.E. 2542. (1999). And Amendments (Second National Education Act B.E. 2545 (2002). *Royal Gazette. 119 (Episode 123A). 16-21.*
- Office of the National Education. (2015). *Research report on the development approach of the credit banksSystem for basic education level. 21 Century.*
- Office of the National Education. (2016). *Improving and enhancing student education quality using the credit Bank system at the basic education level*. Prinkwarn Graphic.
- Office of the National Education. (2017). *Revised national qualifications framework*. <https://tqf.hu.ac.th/File/GetFile/224>
- Office of the National Education. (2020). *Study of the credit transfer and credit bank system: basic education level*. Prinkwarn Graphic.
- Office of National Higher Education Science Research and Innovation Policy Council (2022). *National credit bank*. <https://www.mhesi.go.th/index.php/all-media/infographic/7374-650520general.html>
- UNESCO Institute of Lifelong Learning. (2014). *Republic of korea case study: World of work lifelong account system*. <https://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/en/KoreaCaseStudy2WorldOfWorkLifelongLearningAccountSystem.pdf>